

αρχιτέκτονες

Περιοδικό του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ | τεύχος 59 – περίοδος Β | Σεπτέμβριος/Οκτώβριος 2006

Ολυμπιακά κουφάρια

ΠΑΡΟΝΤΟ ΤΕΛΟΣ
ΚΕΜΠ Α.Ο.
ΚΩΔ. 5168

ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ - ΑΡΙΘ. ΑΔ. 028/95 ΚΕΜΠ Α.Ο.
ΒΡΥΣΑΚΙΟΥ 15 & ΚΛΑΔΟΥ - 105 55 ΑΘΗΝΑ

Το Αιγαίο: Μια διάσπαρτη πόλη*

Δελτίο Τύπου

1. ΟΙ ΑΣΤΕΡΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΝ

Υπάρχει ένας κανόνας λόγος για τα κίονα νησιά που συναντάς για τις πόλεις και τόσες φωνές που ακούν στην Αγορά; Πως είναι, άραγε, το σπασιό εκείνο που κάνει όλα αυτά τα νησιά Αρχιπέλαγος, όλες αυτές τις φωνές, πόλεις
Massimo Cecchiari

Το θέμα της φετινής, 10ης, Μπιενάλε της Βενετίας είναι η κρίση της πόλης – η παθολογική εξαλλαγή της πόλης σε *μετάπολη*.

Στο ελληνικό περίπτερο της Μπιενάλε το Αρχιπέλαγος του Αιγαίου παρουσιάστηκε σαν μια *διαφορετική ευρωπαϊκή μετάπολη*. Από τα 400 στο σύνολό τους νησιά της Ευρώπης, στο Αιγαίο βρίσκονται τα 130 νησιά, από τα οποία κατοικούνται τα 64. Ο πληθυσμός τους ανέρχεται σε 1.300.000 κατοίκους, αλλά κατά τους θερινούς μήνες τετραπλασιάζεται, ξεπερνώντας κάποτε τους 6.500.000

Πρόκειται για μια πόλη, αλλά για μια πόλη *διάσπαρτη*.

Στην ελληνική συμμετοχή η περιγραφή του Αρχιπέλαγους πήρε αποστάσεις από τις σταθεροποιημένες περιγραφές του Αιγαίου. Το Αιγαίο δεν θεωρείται ένας ανακρονισμός, σαν το γραφικό υπόλοιπο ενός ατελούς εκσυγχρονισμού ή σα μια περιοχή της γης που διέφυγε την επίσκεψη της ανάπτυξης.

Η διασπορά των νησιών έχει υποχρεώσει στη δημιουργία αποκεντρωτικών δομών διοίκησης και αυτονομίας και στην ανάπτυξη ισχυρών κοινοτικών δεσμών συνοχής και πρωτότυπων δομών μιας *αποκεντρωμένης κεντρικότητας*. Επιπλέον η *συντακτική δομή του Αρχιπέλαγους*, οι εγγύτητες και το μικρό μέγεθος των νησιών έχουν λειτουργήσει προστατευτικά για τον ιστορικό ιστό των οικισμών

Η έκταση του πελάγους δεν θεωρείται ως κενός χώρος, αλλά ως ένα πεδίο, που ενοποιεί τα συμπλέγματα και τις ιδιαίτερες φυσιογνωμίες των περίπου εκατόν τριάντα νησιών του σε ένα *σύστημα διαφορών*: στο πολύπλοκο δίκτυο των αντικρατικών κοινωνικών σχέσεων που τη συνέ-

χουν, των οικονομικών, των ανταλλαγών, των συμβολισμών, των υποδομών και των φυσικών χαρακτηριστικών που περιγράφουν και συγκροτούν μια πόλη. Ιστορικοί όπως ο Ruggiero Romano ή ο Σπύρος Ασδρακάς εξήγησαν ότι το Αρχιπέλαγος δεν είναι ένα θεματικό πάρκο ή ένας μονοδιάστατος προνομικός τόπος διακοπών για την κοινωνία των δύο τρίτων, αλλά μια αληθινή και ζωντανή κοινωνία. Οι επάλληλες εξαναγκασμένες αποδημίες και η παλιννόστηση, ο τουριστικός συνωστισμός καθώς και η διογκούμενη υποδοχή στα νησιά οικονομικών μεταναστών, κυρίως από την τουρκική ακτή, σακούν πίεςεις στην ανθρωπογεωγραφία αυτής της πόλης και διαμορφώνουν τις διακριτικές ταυτότητες των νησιών.

Η ιδιότροπη φυσική γεωγραφία και η, έστω χαλαρή, θεσμική προστασία του κτισμένου ιστού έχουν αποσοβήσει το γιγαντισμό των οικισμών και έχει αποτρέψει την ομογενοποίηση του χαρακτήρα τους. Η διαφοροποίηση στη σχέση ανάμεσα στο κτισμένο και στο μη κτισμένο, στα πρότυπα κατοικήσιμους, στη ροζαία μετασχηματιζόμενη εκφραστική των αρχιτεκτονικών μορφών και, κυρίως, στο ρέλο, που ιστορικά έχουν επτελέσει, σταθεροποιεί «αστερισμούς» νησιών, στους οποίους αποχρωματίζεται ο χάρτης του Αρχιπέλαγους: είναι τα *νησιά της προϊστορίας*, τα *νησιά της φιλοξενίας*, τα *νησιά των σπάνιων προϊόντων*, τα *νησιά της ναυτιλίας*, τα *νησιά του οικογενειακού τουρι-*

σμού, τα *νησιά της ματαιοδοξίας*, τα *νησιά της ελευθερότητας και της ανοχής*, της *ουτοπίας ή της αναρχίας*, τα *νησιά - καταφύγια της προσφυγιάς*, τα *νησιά της εξορίας και της εγκαθέρχης*, τα *νησιά - προσκυνηματικοί προορισμοί*.

2. Η ΝΟΤΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

...μπορούμε να θεωρήσουμε το Αιγαίο ως μία ιδιόμορφη μεγα-λουύπολη, ίσως τη μεγαλύτερη αυτού του τύπου απ' όλες του ευρωπαϊκού χώρου, με άπειρες γειτονιές, ανοικτές, διαμερίσματα, πρόσοπα και περσιτικές συγκεντρώσεις, που σταματάνονται και επικαμνούν με ευαρεία και ταχύτητα κάρης στους άπειρους οδώντους δρόμους. Οι ροές ανθρώπων και εμπρομημάτων είναι εύκαλες και ταχύτατες από την Κρήτη στην παράκτια Μακεδονία, από τη Ρόδο στον Πειραιά, από τη Σμύρνη στα μεγάλα ανατολικά νησιά, από τις Σποράδες στον Παγασητικό και την Εύβοια, από τις Κυκλάδες στα Δωδεκάνησα, από νησί σε νησί. Στους δρόμους αυτούς και στα λιμάνια πλέουν, αποπλέουν και καταπλέουν τουρίστες και ντόπιοι, ψαράδες και ναυπηγοί, τα πλοκαμμένα κορμιά της καλακαι-ρινής ρωστώνης και οι άρρωστοι για τα νοσοκομεία του κέντρου, φοιτητές και αδεικίαις - μεταπιθέμενοι φαντάροι, ή τοπική υποαλληλία και κοσμοπολίτες, τα χαμλά και τα υψηλά εκσδήματα που τρέκουν για τις δουλειές τους, ή πλήξη του σβαβατοκάριακου και ή απόδραση για μία ρουμφαξιά αέρα, γιαγιάδες με το παιδά και κοπέλες με σουλουμπάμενες, αλυσωδεμένο ουκιά και γατιά στο καλοθάα, θήκηνης και Λατίνοι, ζευγάρια, μοναχοί και οργανωμένα γκρουπ, ιστοφόρα, φέρι-μποτ, ποστάλα, καΐκια, κρή-κράφτ, ταπίπλοα, πειρελανοφόρα, αντιπορπλάκι, φρορίστες, καταμαρόν και φλόιν, ιταλικές παπίκω και κηλίδρες, πέ-δωλα και γραβάτες, σαρσούνι, ταγέρη, μπαγαλόκια, μαντίλες και φοθάκια, φρουροί των συνόρων και φοροφάλακες, ο συνεδριακός τουρισμός, συναλλαγματοφόροι και συναλλαγματοεισπρατάρες, ασαλίωπει καταναλωτές και κοιμητωμένοι σποα-μμευ-τές, μρεσίτες και εργαλάβωι, αρχαιόπληκτοι, δρασιονώ-σες και άρκαοιπτακωσιόθητοι, φυσιολάτρες, ύγιειν-στές, κολυμβητές, ψωροντουφεκάδες, γυμναστές και γυμνίστριες, προσκυνητές και προσκυνήτριες, η «νησιά των ανθρώπων».
Άγγελος Ελεφάντης

Είναι όμως βέβαιο, ότι η αντακχή του Αρχιπέλαγους, το γεγονός, ότι, μέσα στη γενικευμένη συνθήκη της *μετάπολης*, η πόλη του Αιγαίου δεν υπέστη κάποια *σημασιολογική* αποπτώκευση, ούτε ξέπεσε σε *επικράτεια της αποξένωσης* ή σε ένα σκόμνη άκρονο και άτοπο τόπο αλλοτριωμένης κατανώλησης, δε μπορεί να αποδοθεί ούτε στην εντυπωσιακά διαφοροποιημένη αρχιτεκτονική φυσιογνωμία των μεμονωμένων νησιών, ούτε βέβαια σε κάποια υπερβατική ικανότητα του ιστορικά διαμορφωμένου ιστού τους να μη μεταβάλλεται.

Η εξήγηση μπορεί, ενδεχομένως, να αναζητηθεί αφενός στον ειδικό τρόπο, με τον οποίο το Αρχιπέλαγος εγγράφεται στις υπερκείμενες συνθήκες της *μετάπολης*, και αφετέρου στα απαράγραπτα γνωρίσματα της φυσικής του γεωγραφίας.

μάση: ο κύριος της Αρχαιολογίας, (επιπλέον: ο αρχιτέκτονας Ανδρέας Καλαφάτης, ο οποίος Τυρέζο Παπαφώστος, Τάσος Επιφάνης)

Δάδα: Γενική άποψη του περιπτέρου (Οι φωτογραφίες είναι του Στράτου Καλαφάτη)

Πράγματι, παρά την κυριαρχία επιθετικών μοντέλων τουριστικής διαχείρισης και κατανόησης των τοπικών πόρων και του ίδιου του τόπου, τον τόνο στο Αιγαίο δεν τον δίνει ο μαζικός τουρισμός των μεγάλων ξενοδοχειακών ολυσιδίων: το κύμα των επισκεπτών απορροφάται στα πολύπλοκα κελύφη κατοικίας και στο σφουγγάρι των πτωχών υφιστάμενων οικισμών, χωρίς να ανατρέπει το μέτρο ή τη λογική του ιστού τους.

Αφετέρου, η περικύκλωση των νησιών από τη θάλασσα και η έκθεσή τους στο φως, τον ήλιο και τους δυνατούς ανέμους του Αιγαίου περιγράφει την απροϋπόθετη, χωρίς να απαιτηθεί η διαμεσολάβηση της οποίας οικοδομίζουσας

ίδιο ιστάει μόλις αναφερθεί στη Μήκονα. Και με το νησί αυτό, στο Αιγαίο, η οδύνη και η αδυναμία μπορούν ήδη να πουν το δικό τους τραγούδι. Με άλλα λόγια, το νησί είναι μια κυκλοεξία που εκρήγνυται σε αναρριβητικές μεταφορές

Γεράσιμος Βάκος

Παράλληλα με τη συνθήκη ελευθερίας που εγκαθιστά η δυσάλωτη φυσική γεωγραφία του και ο γρίφος της αρχιτεκτονικής του, στο φιλοσοφικό λόγο του Massimo Cacciari το Αρχιπέλαγος, ακόμη και σε στιγμές απόλυτης κοινωνικής ασυνεννοησίας, γίνεται η ζωτική αλληγορία της κοινωνικής συνεννόησης, ενώ στο λόγο του Agamben επικαλύπτεται με την αικουμένη της απόκληρης ανθρωπότητας, με τη χώρα της εξορίας.

Μέσα στη δυσφορική συζήτηση για τη μετάπολη, το έξαλο Αρχιπέλαγος συστήνει το αντιρρητικό αλλά υπαρκτό παράδειγμα μιας υδάτινης πόλης, που ακτινοβολεί ως τόπος της επιθυμίας. Η γοητεία που εκλύει το Αρχιπέλαγος δεν αντλείται από το κοίτασμα της νοσταλγίας, αλλά από την ανθεκτικότητα μιας δομής κατοίκησης που περιέχει την υπόσχεση μιας άλλης μετάπολης, προσπλυμένης στο πρόταγμα της ελευθερίας.

4. ΟΙ ΕΚΘΕΣΙΑΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

1. ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ

το σχήμα του Αρχιπέλαγους

Στον πυρήνα της πρόσληψης του Αρχιπέλαγους ως πόλη βρίσκονται τα υδάτινα δίκτυα. Οι πεδιάδες του πελάγους δεν είναι ένας αδρανής χώρος που διακρίνει το νησί. Η φιλολογική μεταφορά του ταξιδιού και οι γραμμές της θαλάσσιας μετακίνησης, δίνουν στο Αιγαίο το σχήμα του. Το Αρχιπέλαγος γίνεται ένας χάρτης σημασιών, το βίωμα του Αιγαίου είναι ένα βίωμα μετακίνησης, συνάντησης και κοινωνίας, οι ταξιδιωτικές αποσκευές γίνονται ταμείο βωμάτων και τα καράβια του Αιγαίου οι πλωτές πλατείες της πόλης, η εικοσία του δημόσιου χώρου της - όπως με ενόργεια το έδειξε ο Άγγελος Ελεφάντης.

2. Ο ΑΝΕΜΟΣ, Ο ΚΑΙΡΟΣ

οι εγγύτητες και οι αποστάσεις του Αρχιπέλαγους «Ο καιρός συνιστά το πιο ανθεκτικό νόημα του Αρχιπέλαγους: συνδέεται με την ανυπότακτη μεταφυσική του τοπίου, τον ορχαϊκό, και σχεδόν "αντι-μοντέρνο", χαρακτήρα του.

Μπορεί, για μερικούς, η ορατότητα να αποτελεί έναν τεχνικό μετεωρολογικό όρο, στο Αρχιπέλαγος, όμως, συνδέει αδιαχώριστα τη συνάρτηση με την απομάκρυνση. Ο καιρός και το κλίμα συνιστούν εδώ μια ψυχογεωγραφική εκφορά, που αντλεί από τους ανέμους, τις διατοραχές της θάλασσας και τις απότομες μεταβολές της ατμόσφαιρας... Οι συνεχείς και απότομες μεταβολές του καιρού συνιστούν ένα είδος εξακολουθητικής επιστροφής όλων εκείνων που απωθεί η πλανητική κυριαρχία της Τεχνικής: Δραματοποιούν τις αντιφάσεις και τις συγκρούσεις ανάμεσα στα τεχνολογικά επι-

τεύγματα και τους αστάθμητους παράγοντες, ανάμεσα στην ανθρώπινη βούληση και τις «φυσικές συνθήκες ζωής». Νομίζω ότι ο καιρός - περισσότερο απ' ό,τι η εξιδανικευμένη τοπογραφία- προσδιορίζει την υλικότητα του Αρχιπέλαγους, συνιστά το κατεξοχόν χωρικό του στοιχείο».

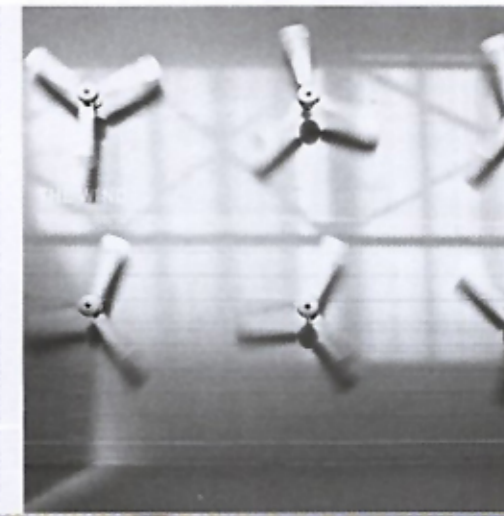
Γιώργος Τζιτζελάκης

3. Η ΔΙΑΣΠΑΡΤΗ ΠΟΛΗ

το εξάισιο πτώμα του Αρχιπέλαγους

Το τοπίο είναι πολύπτυχο και παλυεδρικό, ξένο προς τις σχέσεις γραμμικής απλότητας. Όπως στο εξάισιο πτώμα, το παιχνίδι που οι ουρεαλιστές δεν κουράζονταν να παίζουν, σχεδιάζοντας πάνω σε ένα χαρτί που το διπλώναν και το ξαναδιπλώναν κρύβοντας τη συνέχεια του σχεδίου ο ένας

υφιστάμενα κελύφη πήρε πάντα οριακές τιμές. Ανεξάρτητα από την κλίμακά του, αν σφοδρούσε σε ένα μικρό κύτταρο κατοικίας ή σε ένα ευμέγεθες κτιριακό σύνολο, ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός του καινούργιου έλαβε πάντοτε τη μορφή πρόκλησης. Στα διακόσια εξήντα οκτώ έργα σύγχρονης λόγιας αρχιτεκτονικής που περιλαμβάνονται σε αυτό το πρώτο, εφεδρικό Αρχιτεκτονικό Λεξικό του Αιγαίου - μεμονωμένες κατοικίες ή μικροί οικισμοί, ξενοδοχεία μικρότερα και μεγάλα, μουσεία, πανεπιστημιακά κτίρια, υπαίθριοι χώροι, παράλια μέτωπα - δεν αναγνωρίζεται μόνο όλο το εναγώνιο άνοιγμα της σύγχρονης αρχιτεκτονικής εκφραστικής - από την ευλαβή προσαρμογή στο γηγενές μέχρι την ανανεωτική παρενόχληση του γενίως

ρητορείας, σχέση της πόλης του Αρχιπέλαγους με τη φύση της, προτεινόντας όχι μια αναδρομική ουτοπία αλλά μία γενεϊκή αστικότητα, που τη δονούν οι εντάσεις της μετάπολης, μια επίκαιρη εναλλακτική μορφή αστικότητας.

3. Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

...το νησί μπορεί να είναι πολλά πράγματα, αλλά πριν απ' όλα είναι κατασκευή της γλώσσας. Μόλις πει κανείς Μακρόνησος ή Γκούρα έχει αμέσως στη διάθεσή του, στο σύμπαν που είναι η ελληνική γλώσσα, μια μήτρα για άπειρες αφηγήσεις, πραγματικές ή φανταστικές. Το

από τον άλλον, η μαγεία της τελικής εικόνας στο Αιγαίο, κρυμμένη μέσα στις απανωτές πτυχώσεις και τα διπλώματα του ιστού, οφείλεται στο σπροσχεδίαστο και στη δυναμική του απροσδόκητου, στο ανεξέλεγκτο, στο μη προβλέψιμο, στη δομή και όχι στη μορφή του.

4. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

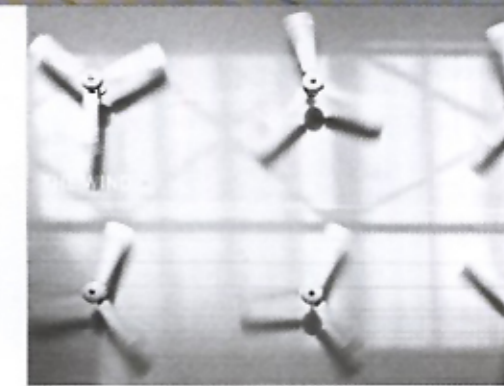
το επίμονο τοπίο του Αρχιπέλαγους

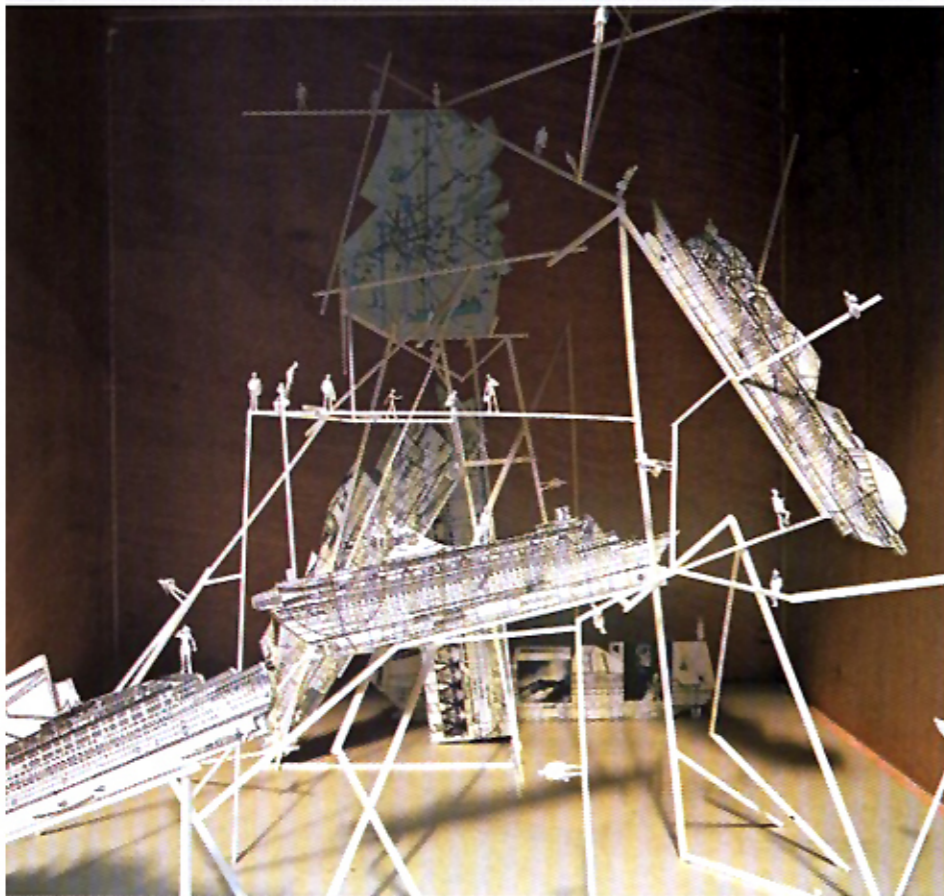
Στο Αιγαίο το αρχιτεκτονικό πρόβλημα της ανανέωσης του οικιστικού ιστού συχνά δραματοποιήθηκε. Η κρίσιμη σχέση ανάμεσα στα νέα και τα

ισοί - αλλά σπογγόφρετα το πανόραμα των ελληνικών αρχιτεκτόνων μισού αιώνα.

5. ΑΣΤΕΡΙΣΜΟΙ

οι πολλαπλές ταυτότητες του Αρχιπέλαγους Όπως τη χαώδη τάξη των ουράνιων σωμάτων την αναγνωρίζουμε πάνω στα σχήματα των αστερισμών, τη διασπορά του Αρχιπέλαγους μπορούμε να τη διαβάσουμε οργανωμένη πάνω σε γραμμές, που ανακαλούν τις κρυμμένες εκλεκτικές συγγενείς των νησιών: της ιστορίας τους, της γεωγραφίας τους, της μορφής κατοίκησης τους.

οποίοι φθάνουν με πτήσεις τζάρτερς. Για τους Αθηναίους οι μισές Κυκλάδες είναι προάστια της πρωτεύουσας. Για τους κατοίκους του Μάντσεστερ ή του Μονάχου η Ρόδος και η Μόκονος βρίσκονται πιο κοντά και πιο φθηνά από ότι οι επαρχίες της χώρας τους. Με όλα αυτά τα μέσα, με συμβατικό πλοίο, με ταχύπλοο, με αεροπλάνο, οι μισοί από τους 14.000.000 τουρίστες που εισέρχονται στη χώρα κάθε χρόνο κατευθύνονται στα νησιά. Έξι φορές όσο όλος ο πληθυσμός του νησιωτικού Αιγαίου. **Νίκος Μπελαβίλας**

7. Ο ΞΕΝΟΣ/Ο ΦΙΛΟΣ

Η εὐθραυστη αστικότητα του αρχιπελάγους Hostis είναι ο Ξένος περιηγητής (peregrinus), hospes εκείνος που τον υποδέχεται και τον φιλοξενεί. Η λέξη hostis, όπως και η ελληνική Ξένος, στην αρχή δεν έχει καθόλου την έννοια του εκθροῦ (inimicus, perduellus). Η λέξη Ξένος, μάλιστα, σε πολλές περιπτώσεις εμφανίζεται ως συνώνυμο της λέξης φίλος, γι' αυτό η Ξέθρα απέναντι στον Ξένο (εχθρόξενος) είναι αμάρτημα που ισοδυναμεί με το να μην λατρεύονται οι θεοί. ...Η φιλοξενία δεν εγκαινιάζει κάποια αφοριστική διαδικασία ... από όλα τούτα τα μέρη, με τελευταίο το Σεράγεβο, δεν φθάνουν πια hostes, αλλά εξόριστοι, διωγμένοι, που δεν βρίσκουν πια hospites, αλλά άμυνες, φραγμούς, ή, στην καλύτερη περίπτωση, ανεκτικές ποραινέσεις ομοιομορφίας... **Massimo Cacciari**

Οι αποδηρίες, η παλιννόστηση, η τουριστική πλημμυρίδα, οι προσφυγίες επέτρεψαν στο Αιγαίο να υποδεχθεί εγκλιρως ό,τι μπορεί να σημαίνει επερώπη και να αναπτύξει μια κουλτούρα φιλόξενης κοσμοπολιτισμού, χωρίς να γλιστρήσει στη ραχότητα του ονοματισμού και χωρίς να οπισθοχωρήσει στον ερμητισμό των κλειστών νηών ή στο εγκώμιο της ιθαγένειας.

8. WE

Μέσα στην υδάτινη τοπογραφία του Αιγαίου, η παραπλανητική δικοτομία Δύση (West)/Ανατολή (East) λιώνει. Αναδύεται η οικουμενικότητα του WE. «Η εποχική οφύνηση του Αιγαίου ενοποιεί τα νησιά εντάσσοντάς τα σε ένα κοινό πεπρωμένο. Στην παρούσα φάση παγκοσμιοποίησης προστίθεται η ενόπια μέσα από τη μετανάστευση και τον τουρισμό. Λαθρομετανάστες ριψοκινδυνεύουν για να εισέλθουν στον Ευρωπαϊκό "παράδεισο", ενοποιώντας έτσι Ασιατικές και Αφρικανικές ακτές με τα μικρά νησιωτικά λιμάνια της Ευρωπαϊκής Μεσογείου: της Λέσβου, της Κίου, της Κρήτης, της Ζακύνθου, της Κέρκυρας, της Σικελίας. Οι "άνθρωποι με τις βάρκες" αποκάλυψαν μια νέα διαπερατότητα των θαλασσίων συνόρων, που οδοντίζει και αυτή την "Ευρώπη-φρούριο". Η ενοποιητική τους λειτουργία ενισχύεται κι από άλλα μεταναστευτικά ρεύματα, όπως είναι ο "οικισμικός τουρισμός": Θορειοευρωπαίοι εγκαθίστανται στα νησιά όχι μόνο ως κάτοικοι

και καταναλωτές αλλά και ως εργαζόμενοι επιτόπια ή και εξ αποστάσεως. Στη διαρκή σπείρα της ιστορίας μάλιστα, δεν αποκλείεται το Αιγαίο να ξαναγλιστρήσει στην επικοινωνιακή του εποχή, αυτή την περίοδο του κοσμοπολιτισμού, των κρουαζιερόπλοων αλλά ιδίως των μετοναστεύσεων και του οικισμικού τουρισμού που επωφελεείται από τις ψηφιακές ασύρματες επικοινωνίες». **Λίλα Λεοντίδου**

5. Ο ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

... η κουλτούρα είναι το θέατρο αντανακλώμενων πολιτικών και ιδεολογικών τάσεων – ένα πεδίο μάχης όπου συχνά συντελούνται οι πιο ακραίες, αλλά και οι πιο κοινές αντιπαραθέσεις. Δεν είναι τάπος Απολλώνιας ευγένειας ή Διονυσιακής έκστασης – κάθε άλλο. Το ίδιο ισχύει και για τους τόπους που διαλέγουν οι ποιητές για να εγκαταστήσουν το ποιητικό τους σύμπαν... Ένα παράδειγμα: το Αιγαίο είναι το σταθερό σημείο αναφοράς στη ποίηση πολλών ποιητών. Για τον Ευριπίδη και τους άλλους τραγικούς ποιητές, ένας τόπος εναοής, φόνου και δοκιμασίας, για τον Οδυσσέα Ελύτη είναι ένας άσπλος και αγνό τόπος, μια Κιβωτός όπου η Ρωμιοσύνη ενσπύσασε τους θοσσυρούς της ώσπε να επιζήσουν αιώνια, ... είναι ένα πέρασμα, ένα σύνορο, ένα γλωσσικό όριο, που ο κάθε ποιητής καλείται να διασάσει-όχι μόνο το σύνορο ανάμεσα στην εμπειρία και τη γλώσσα που ο ίδιος μιλάει, αλλά κυρίως αυτό που τον χωρίζει από άλλες γλώσσες, παραδόσεις και ποιητικές συμβάσεις- σύνορο, που, ... κατά μία έννοια, ένας ποιητής πρέπει να διασάσει αν θέλει να κατανοήσει και ν' ανταποκριθεί στη νέα συνθήκη – πολιτική, κοινωνική, πολιτισμική, αλλά και ηθική. Όσο για την ιστορία, γι' αυτήν το Αιγαίο, μπορεί να αποτελεί ένα σύμπλεγμα νησιών που επί αιώνες βίωσε την ειρηνική συνύπαρξη καθολικών και ορθόδοξων, εβραίων και μουσουλμάνων, αλλά ταυτόχρονα και ένα θέατρο πολέμου. Μια θάλασσα όπου καρόβια με διάφορες σημαίες μάχονται λυσσαλέα για επικράτεια. Ένα πέλαγος απαργουμού... **Χάρης Βλαβιανός**

Στον Κατάλογο συγκατοικούν μη συμπίπτουσες ή/και, κάποτε, αποκλίνουσες οπτικές. Η στρατηγική του φιλοσοφικού λόγου (ενόπια 1: Το Αρχιπέλαγος: Πόντος, Νησιά, Γέφυρες, Νησιολόγια) ακολουθείται από εμπράγματους λόγους για την Αρχιτεκτονική (ενόπια 2: Ο κώρος/Η αρχιτεκτονική), από την κατάθεση βιωμάτων των υπότροπων θαμώνων του Αιγαίου (ενόπια 3: Pass-ports – guest editor: Μέμος Φιλιππίδης), από τον τεκμηριωτικό θετικισμό των data (παράρτημα: Ανθρωπογεωγραφικά δεδομένα) αλλά και από το πρώτο σχεδιασμό ενός Οδηγού της Σύγχρονης Αρχιτεκτονικής στο Αιγαίο (ενόπια 2.2: Ένα λεξικό εφεδρείας – guest editor: Απόστολος Καληφόπουλος). Τα δύο φωτογραφικά δοκίμια (Τα πρόσωπα των νησιών-Στράτος Καλαφάτης, Τα πρόσωπα των ανθρώπων – Σπύρος Στάβερης) και τα τέσσερα λογοτεχνικά κείμενα (Γράμματα στη θάλασσα - Αντωνής, Κορ-

δοπάτης, Νικολαΐδη, Τριφιζός), με τη συναφή τους εικονογράφηση, προτείνονται ως παραπληρωματικές αφηγηματικές στρατηγικές πρόσληψης του Αρχιπελάγους.

Πρόκειται για ένα μικτό αλλά νόμιμο είδος, για ένα βιβλίο σύνθετο, ή μάλλον για ένα πολλαπλό βιβλίο. Αν είναι σκόπιμη μια οδηγία χρήσεως, η υπόδειξη μιας γραμμικής ανάγνωσης, από την πρώτη μέχρι την τελευταία σελίδα, δεν θα ήταν η ορθότερη στάση ή, τουλάχιστον, η μόνη οδός για την αντιμετώπιση μιας ύλης, που, όπως και το Αρχιπέλαγος, έχει την τάση να φουσκώνει και να συστέλλεται, να ανταρτάζεται, να καλμάρει, από πάμφωτο να γίνεται θεσοκότεινη, να διαφεύγει.

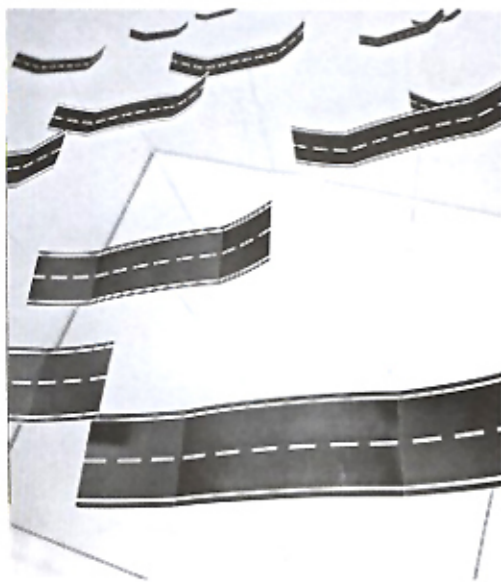
Είναι πάντως σίγουρο ότι η φιτεινή αναδρομική προφητεία, που διαρτίζει ο πρόλογος του Stefano Boeri, αν και δεν προτείνει μια μέθοδο ανάγνωσης, σίγουρο υποναρτεύει μια αποδοτική διανοητική στάση, που προϋποθέτει την αναγκαία πολιτική διάθεση.

*Το Αιγαίο: Μια διάσπαρτη πόλη

Ελληνική συμμετακλή στη 10η Διεθνή Έκθεση Αρχιτεκτονικής, Μπιενάλε Βενετίας – Πόλεις, Αρχιτεκτονική και Κοινωνία
Επιμελητές (concept, αρχιτεκτονική εγκατάσταση, επιμέλεια καταλόγου): Ηλίας Κωνσταντόπουλος, Κατερίνα Κατζιά, Λάης Παπαδόπουλος, Κορίνα Φαλοξενίδου

Είδη σήμα: Μακέτα: Γιάννης Καρβέλης, Φώτης Γαγάνος
Είδη μέσο: Μακέτα: Βασίλης Βασιλόπουλος

μέσο: Μακέτα: Γερέζα Παπακρίστου, Τάσος Σπαριδάνας
κάτω: Οι "αποσεσέτες" στο προοίμιο του περιπέτρου
[Οι φωτογραφίες είναι του Στράτου Καλαφάτη]

Οι ασπερισμοί των νησιών περιγράφουν τις ταυτότητες των νησιών, που δεν είναι παρά οι ταυτότητες των ανθρώπων που τα κατοίκησαν. Γι' αυτό, όπως στα παιδικά κωνογραφήματα, που οι κρυμμένες εικόνες αναδύονται όταν οι τεθλασμένες γραμμές ενώσουν τις τελείες στη σειρά, οι γραμμές των ασπερισμών, παράγουν ανενώως, καθώς η ζωή αλλάζει, τις συνεχώς ανανεούμενες ταυτότητες των νησιών, δίνοντας στο Αρχιπέλαγος το μεταβαλλόμενο σχήμα και το πολλαπλό του νόημα.

6. ΕΝ ΚΙΝΗΣΕΙ

ο σφυγμός του Αρχιπελάγους
Σήμερα, σε μία τυχαία καλοκαιρινή ημέρα μία εκατοντάδα συμβατικά ή ταχύπλοο αχηματογωγά πλοία αποπλέουν από τα λιμάνια του Περιοιά, της Ραφήνας και του Λαυρίου, 43 για τους προορισμούς του Αιγαίου και την Κρήτη, τα υπόλοιπα για τον Αργασσαρωνικό. Την ίδια τυχαία ημέρα από τον Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών «Ελευθέριος Βενιζέλος» απογειώνονται περί τα 273 επιβατικά αεροσκάφη για ολόκληρο τον κόσμο. Εξ αυτών τα 105, κατευθύνονται σε 23 αεροδρόμια στις ακτές του Αιγαίου. Τα 87 προγειώνονται σε 20 νησιωτικά αεροδρόμια. Το ένα τρίτο, δηλαδή, των αεροπορικών πτήσεων κατευθύνεται στα νησιά. Εννέα από τα αεροδρόμια των νησιών επικοινωνούν απευθείας με τις ευρωπαϊκές πόλεις και δέχονται κάτι λιγότερο από 3.500.000 τουρίστες το χρόνο, οι

